

De seponeringspolitiek van gerechtelijke strafdossiers betreffende seksueel geweld doorgelicht

Een bijdrage tot de geschiedenis van de seksuele mentaliteit en het strafrechtelijk discours tijdens de eerste helft van de twintigste eeuw.

Famke Vekeman

1. Historisch onderzoek naar seksueel geweld

De geschiedenis van de seksualiteit in het algemeen en het seksuele geweld in het bijzonder kan men plaatsen in het breder veld van de mentaliteitsgeschiedenis, de sociale geschiedenis en de vrouwengeschiedenis. De geschiedenis van het seksuele geweld is echter lange tijd *terra incognita* gebleven voor historici. ⁽¹⁾ De oorzaak van dit stilzwijgen is tweeledig. Ten eerste is het besef van het belang van de gerechtelijke archieven zeer laat gegroeid. Het historisch onderzoek van deze archieven heeft zich pas in de jaren zeventig ontwikkeld en dan voornamelijk in de 'kernlanden' Frankrijk en Engeland. ⁽²⁾ Een tweede reden voor de laattijdige opmars van de geschiedenis van het seksuele geweld is het intieme en verborgen karakter van het onderwerp. Deze drempels zijn intussen overwonnen en de laatste decennia heeft het historisch onderzoek naar seksueel geweld zijn plaats in de historiografie veroverd. ⁽³⁾

In mijn bijdrage tot de geschiedschrijving betreffende seksueel geweld en seksualiteit, zal ik focussen op een aantal collectieve voorstellingen en individuele denkvormen die leefden tijdens de eerste helft van de twintigste eeuw. Ik doe hiervoor een beroep op geseponeerde strafdossiers inzake seksuele delinquentie. Geseponeerde dossiers zijn zaken die men opgestart heeft, maar op een bepaald moment tijdens het onderzoek heeft stopgezet. Ze tonen aan dat er verschillende selectiemechanismen in werking treden wanneer seksueel geweld plaatsvindt. Geseponeerde dossiers zijn dus een mooi staaltje van het feit dat niet alle seksuele gewelddaden tot een vonnis leiden.

Het is ook mogelijk dat er nooit een vonnis komt, omdat het slachtoffer niet de moed, tijd of zin heeft aangifte te doen van het geweld

(1) A.M. SOHN, 'Les attentats à la pudeur sur les fillettes en France (1870-1939) et la sexualité quotidienne', in: A. CORBIN, *Violences sexuelles* (Parijs 1989) 71.

(2) P. SPIERENBURG, 'Criminele geschiedenis - een literatuuroverzicht', in: *Tijdschrift voor sociale geschiedenis* 23 (1981) 251.

(3) Wanneer we even grasduinen in de historiografie, kunnen we al vlug een beperkte bibliografie met betrekking tot de geschiedenis van het seksuele geweld en van de seksualiteit opstellen:

J. CARLIER, *Discoursanalytische en mentaliteitshistorische benadering van seksualiteitsbeleving in het interbellum. Fragmentarische geschiedenissen op basis van strafdossiers van zedenzaken in het archief van de correctionele rechtbank van Antwerpen (1920-1940)* (Gent, UGent 2003). J. DONOVAN, 'Justice and sexuality in Victorian Marseille (1825-1885)', in: *Journal of Social History* 21 (1987) 229-263. S. HERMAN, *Seksueel geweld in Vlaanderen 1810-1900. Een bijdrage tot de studie van de geschiedenis van het rechtswezen en de seksuele mentaliteit in de 19de eeuw* (Gent, RUG 2001). S. HERMAN, 'De grenzen van seksueel geweld. Schuld en schande in Vlaanderen tijdens de negentiende eeuw', in: *Tijdschrift voor sociale geschiedenis* 28 (2002) 57-80. P. LAMAISON en E. CLAVÉRIE, *L'impossible mariage. Violence et parenté en Gévaudan, 17ième - 19ième siècle* (Parijs 1982). G. LE CLERCQ, *Violence sexuelle, scandale et ordre public. Contribution à l'histoire des mentalités à partir des archives des tribunaux namurois (1830-1867)* (Louvain-La-Neuve, UCL 1997).

dat hem of haar is aangedaan. Een andere mogelijke piste is dat het gerecht niet op de hoogte wordt gebracht van het seksuele geweld, maar dat de betrokkenen een eigen manier zoeken om het onrecht ongedaan te maken. In deze gevallen kan men spreken van een onderlinge conflictoplossing. In de praktijk komt dit vaak neer op een geldelijke compensatie vanwege de dader of zijn familie, maar ook een huwelijk tussen dader en slachtoffer is een mogelijke 'oplossing', opdat de eer van het slachtoffer hersteld wordt. Het feit dat er geen aangifte gedaan wordt van het seksuele geweld, impliceert dat het juridisch apparaat niet in werking treedt en meer nog dat de gebeurtenis geen bronnen nalaat die door de historische vorser kunnen worden gebruikt.

De hamvraag waarrond dit artikel is opgebouwd, luidt: waarom worden dossiers met betrekking tot seksueel geweld geseponneerd? Door welke factoren laat het parket zich leiden bij de beslissing het onderzoek stop te zetten? Wat vertelt dit ons over de perceptie van seksueel geweld in de eerste helft van de twintigste eeuw? Kan de seponeringspolitiek in verband worden gebracht met de wetgevende achtergrond en het strafrechtelijke discours dat in de onderzoeksperiode dominant is? Op al deze vragen zal een antwoord gezocht worden aan de hand van gerechtelijke dossiers. Alvorens we de dossiers onder de loep nemen, is het echter van belang het wettelijke kader van de onderzochte periode toe te lichten. De wetgeving is namelijk het eerste selectiemechanisme dat in werking treedt, want wanneer een bepaalde handeling niet als strafbaar wordt omschreven in het strafrecht, is er immers geen reden tot vervolging.

2. Juridisch kader

Het feit dat men een geschiedenis van het seksuele geweld kan schrijven, impliceert dat er sprake is van een evolutie binnen de omgang met en perceptie van seksuele delinquentie. De historische onderzoeker kan deze mentaliteitswijziging trachten in kaart te brengen op basis van de wetgeving en de rechtspraak die daaruit voortvloeit. De wetgever bepaalt immers de grens tussen crimineel en niet-crimineel gedrag. Deze wordt beïnvloed door de maatschappelijke context waarin de wetgever zich bevindt.

Alle dossiers die in dit artikel worden besproken, vallen onder de bepalingen van het derde hoofdstuk van de wet op de kindbescherming die op 15 mei 1912 in werking trad (zie afb. 1). Deze wet onderscheidt zich van voorgaande bepalingen door een opvallende strafmaatverhoging wanneer het gaat om slachtoffers jonger dan zestien jaar. (*) De strafverzwaring van 1912 kadert binnen de dominerende tijdsgeest aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog. Tijdgenoten

G. LE CLERCQ, 'Violence sexuelle, scandale et ordre public. Le regard du législateur, de la justice et des autres acteurs sociaux au 19ème siècle', in: *Belgisch tijdschrift voor nieuwste geschiedenis* 29 (1999) 5-53. J.C. MARTIN, 'Violences sexuelles, étude des archives. Pratique de l'histoire', in: *Annales: Histoire, Sciences Sociales* 3 (1996) 643-661. E. MUYS en K. VELLE, 'Seksuele delinquentie in het onderwijsmilieu: pedofiele onderwijzers in de 19de eeuw', in: *Belgisch tijdschrift voor nieuwste geschiedenis* 28 (1998) 293-337. A.M. SOHN, 'Les attentats à la pudeur sur les fillettes en France (1870-1939) et la sexualité quotidienne', in: A. CORBIN, *Violences sexuelles* (Parijs 1989) 71. A.M. SOHN, *Du premier baiser à l'alcôve: la sexualité des Français au quotidien (1850-1950)* (Parijs 1960). L. STEVENS, *Strafrecht en seksualiteit: de misdrijven inzake aanranding van de eerbaarheid, verkrachting, ontucht, prostitutie, seksreclame, zedenschennis en overspel* (Antwerpen 2002). G. VIGARELLO, *Histoire du viol (XVIe-XXe siècle)* (Parijs 1998).

(4) De wettelijke bepalingen die tot vóór 1912 van kracht zijn, staan genoteerd in het Belgisch strafwetboek van 1867.

Loi du 15 mai 1912 sur la protection de l'enfance, Chapitre 3: Des crimes et délits contre la moralité ou la faiblesse des enfants, Pasinomie, 1912, pp. 255-256

Art. 48. *L'article 372 du Code pénal est remplacé par la disposition suivante:*

Tout attentat à la pudeur commis sans violences ni menaces sur la personne ou à l'aide de la personne d'un enfant de l'un ou de l'autre sexe, âgé de moins de 16 ans accomplis, sera puni de la réclusion. Sera puni des travaux forcés de dix à quinze ans l'attentat à la pudeur commis, sans violences ni menaces, par tout ascendant sur la personne ou à l'aide de la personne d'un mineur, même âgé de 16 ans accomplis, mais non émancipé par le mariage.

Art. 49. *L'article 373 du Code pénal est remplacé par la disposition suivante:*

L'attentat à la pudeur, commis avec violences ou menaces, sur des personnes de l'un ou de l'autre sexe, sera puni d'un emprisonnement de six mois à cinq ans.

Si l'attentat a été commis sur la personne d'un mineur de plus de 16 ans accomplis, le coupable subira la réclusion.

La peine sera des travaux forcés de dix à quinze ans, si le mineur était âgé de moins de 16 ans accomplis.

Art. 50. *L'article 375 du Code pénal est remplacé par la disposition suivante:*

Sera puni de réclusion quiconque aura commis le crime de viol, soit à l'aide de violences ou de menaces graves, soit par ruse, soit en abusant d'une personne qui, par effet d'une maladie, par l'altération de ses facultés ou par tout autre cause accidentelle, avait perdu l'usage de ses sens ou en avait été privée par quelque artifice.

Si le crime a été commis sur la personne d'un enfant âgé plus de 14 ans accomplis et de moins de 16 ans accomplis, le coupable sera puni de la peine des travaux forcés de quinze à vingt ans.

Est réputé viol à l'aide de violences le seul fait du rapprochement charnel des sexes commis sur la personne d'un enfant qui n'a pas atteint l'âge de 14 ans accomplis. Dans ce cas, la peine sera des travaux forcés de quinze à vingt ans.

Elle sera des travaux forcés à perpétuité si l'enfant était âgé de moins de 10 ans accomplis.

Art. 51. *L'article 376 du Code pénal est remplacé par la disposition suivante:*

Si le viol ou l'attentat à la pudeur a causé la mort de la personne sur laquelle il a été commis, le coupable sera puni des travaux forcés de quinze à vingt ans.

Si la victime était âgée de moins de 16 ans accomplis, le coupable sera puni des travaux forcés à perpétuité.

vrezen een degeneratie van de menselijke soort als gevolg van de stijgende immoraliteit die ze menen waar te nemen bij de arbeidende laag van de samenleving. Het strafrecht wordt ingeschakeld als een instrument ter bescherming van de maatschappelijke moraliteit en ter disciplineren van het proletariaat.

Naast de vrees voor het 'moreel verval', speelt ook de 'burgerlijke seksuele moraal' een grote rol bij het opstellen van de wettelijke bepalingen inzake seksueel geweld. Van alle functies van seksualiteit wordt alleen maar de voortplanting binnen het huwelijk erkend. Er hangt dan ook een taboesfeer rond verschillende vormen van seksualiteit die niet stroken met de conceptiegedachte. De menselijke seksualiteitsbeleving wordt daardoor sterk geassocieerd met het huwelijk. Volgens de wet van 15 mei 1912 zijn seksuele handelingen met een veertien- of vijftienjarige strafbaar. Wanneer het meisje gehuwd is, zijn de seksuele handelingen echter niet meer strafbaar. Bovendien kan er volgens de wet van 15 mei 1912 nooit sprake zijn van verkrachting binnen het huwelijk. Binnen een huwelijksrelatie verliezen vele seksuele handelingen dus hun strafbaar karakter. Tenslotte moet nog opgemerkt worden dat de niet-reproductieve vrouwelijke seksualiteit, conform aan de burgerlijke seksuele moraal, niet erkend wordt.

Dit zijn, in een notendop, de krachtlijnen van het wettelijke kader die de repressie van seksueel geweld aan het begin van de twintigste eeuw bepaald hebben. Alle dossiers die hier zullen worden besproken, moeten dan ook vanuit dit perspectief benaderd worden. Ten slotte dient opgemerkt te worden dat, ondanks het feit dat er veel normen worden opgelegd aan het seksuele gedrag, deze regels niet door iedereen strikt zullen worden nagevolgd. De burgerlijke seksuele ideologie blijkt in werkelijkheid vaak te streng om na te leven, waardoor er een kloof ontstaat tussen theorie en realiteit. Driften en passies verdwijnen niet zomaar uit het dagelijkse leven.

3. Rechtspraktijk

3.1. Bronnen

Om een beeld te krijgen van de seponeringspolitiek van zaken betreffende seksuele delinquentie, heb ik 21 dossiers van de correctionele rechtbank van Antwerpen onderzocht. ⁽⁵⁾ In eerste instantie wil ik verduidelijken wat men precies onder geseponeerde dossiers verstaat. De bevoegdheid tot seponeren berust op de onmogelijkheid om alle misdrijven te vervolgen of op de geringe kans of onmogelijkheid om een veroordeling te verkrijgen. ⁽⁶⁾ Het is het openbaar ministerie, vertegenwoordigd door de procureur des Konings, dat bepaalt of de zaak al dan niet geseponneerd wordt. Enerzijds kan een dossier

(5) De dossiers verspreiden zich over verschillende jaartallen: één in 1915, één in 1916, twaalf in 1927, vijf in 1928, één in 1929 en één in 1930. Het archief van de correctionele rechtbank van Antwerpen met betrekking tot geseponeerde dossiers is heel fragmentarisch geconservéerd, waardoor niet achterhaald kan worden hoeveel dossiers met betrekking tot seksuele delinquentie in totaal geseponneerd zijn.

(6) K. Velle, *Het Openbaar Ministerie in België (1796-1995). Organisatie, bevoegdheden en archiefvorming* (Brussel 1995) 203.

Afb. 2: De Sabijnse maagdenroof. (Foto: Kristen Johnson)

geseponeerd worden omwille van technische redenen, bijvoorbeeld wanneer verjaring is ingetreden. Anderzijds kan de zaak ook geklasseerd worden om opportunitaire redenen. Het parket acht de vervolging dan niet opportuun, bijvoorbeeld bij weinig ernstige feiten. (7) De 21 onderzochte dossiers handelen over seksueel geweld, met name aanranding van de eerbaarheid (met of zonder geweld of bedreigingen), verkrachting of poging tot verkrachting. Ik heb geen selectiecriteria vooropgesteld met betrekking tot de leeftijd van het slacht-

(7) *Ibidem*, 55-56

offer en het geslacht van dader of slachtoffer. De termen dader en slachtoffer moeten hier wel genuanceerd worden. Aangezien er geen vonnis wordt uitgesproken, beschouwt het gerecht de aangeklaagde niet werkelijk als dader en is ook het slachtoffer geen slachtoffer in de strikte betekenis van het woord.

In onderstaande tabel worden de verschillende motieven opgesomd die het gerecht opgeeft om het desbetreffende dossier te seponeren. Naast elk motief staat het aantal dossiers die, omwille van de opgegeven reden, geseponeerd zijn in de periode 1914-1930.

Motieven	Aantal dossiers
Intrekken van de klacht	7
Krankzinnigheid	6
Onvoldoende bewijzen	5
Onvindbare dader	1
Huwelijk	1
Verzending naar het assisenhof	1
Totaal	21

3.2. Motieven voor het seponeren van een dossier

3.2.1. Intrekken van de klacht

De meest 'populaire' reden voor het seponeren van een dossier is het intrekken van de klacht door diegene die eerder aangifte gedaan heeft. Daardoor wordt het onderzoek stopgezet. De zeven dossiers die dat patroon volgen, kunnen opgedeeld worden in twee subcategorieën.

Voor de lieve vree...

Enerzijds gebeurt het intrekken van een klacht vaak in zaken waar dader en slachtoffer elkaar goed kennen en waar de dader bovendien over een zekere macht ten aanzien van het slachtoffer beschikt. Het gevolg van deze situatie is dat de betichte het slachtoffer onder druk kan zetten waardoor deze de klacht intrekt. Vier dossiers worden vermoedelijk om deze reden geseponeerd.

In juni 1926 wordt Antoon ervan beschuldigd zijn wettige dochter, de zestienjarige Anna, de voorbije twee jaar regelmatig aangerand te hebben. De vader ontkent de feiten waarvan hij verdacht wordt. Het onderzoek wordt stopgezet wanneer de vrouw van Antoon en Anna de klacht intrekken. De moeder verklaart: '[...] Eensklaps begon Anna

te wenen en zegde: 'Oh, moeder, vader is onschuldig. Ik heb alles uitgevonden omdat vader u sloeg.' [...] Ik herhaal u dat mijne dochter Anna losbollig is. Zij is gansch onverschillig van hetgeen er voorgevallen is. Mijn man gedraagt zich goed en heeft mij beloofd zich nooit meer te bedrinken.' (8) Het meisje verklaart op haar beurt: 'Ik heb vader valsch beschuldigd. Vader heeft mij nooit aangeraakt.' Wat zich nu daadwerkelijk heeft afgespeeld, blijft moeilijk te achterhalen. Er kunnen wel een aantal hypotheses naar voren worden geschoven. Het is natuurlijk mogelijk dat de dochter de hele historie verzonnen heeft om zich te wreken op het slechte gedrag van haar vader ten overstaan van haar moeder. Toch kunnen we hier enkele kanttekeningen bij maken. Antoon is reeds twintig keer veroordeeld, waaronder één keer voor verkrachting. Uit de overige veroordelingen, zeven keer voor dronkenschap en drie keer voor vrijwillige slagen en verwondingen, kunnen we opmaken dat hij iemand is die vaak drinkt en er niet voor terugdeinst klappen uit te delen. Getuigen dat men seksueel misbruikt is door de eigen vader, gaat bovendien meestal gepaard met veel schaamte. De drempel om een dergelijke getuigenis af te leggen, is vaak heel hoog en het is dan ook twijfelachtig dat iemand dit valselijk verklaart. Het is dus mogelijk dat in dit dossier de machtspositie van het gezinshoofd te sterk is, waardoor moeder en dochter de stap naar de juridische autoriteiten ongedaan maken om op die manier meer huiselijk geweld te vermijden.

Jozef wordt in april 1927 beticht van verkrachting van zijn stiefdochter. Jozef is een dokwerker van 49 jaar. Sophie, een ongehuwde hovenierster van 32 jaar, trekt uiteindelijk haar klacht in. Ze verklaart: 'Ik heb de klacht die u mij voorleest, gedaan in een oogenblik van opgewondenheid en alzo komt het dat ik zekere punten heb overdreven. Het is namelijk onwaar dat mijn stiefvader mij ooit door dwang, gewelddaden of bedreigingen heeft gebruikt. Ik heb daar altijd mee tevreden geweest of liever gezegd ik heb hem laten doen omdat ik op den duur aan hem gehecht was geworden.' (9) Als gevolg van deze verklaring wordt de zaak geseponneerd. Er is immers geen sprake meer van verkrachting, aangezien Sophie beweert dat ze zich niet verzet heeft en er dus geen wilsbelemmerende factoren aanwezig zijn. De kans is groot dat de machtsrelatie tussen dader en slachtoffer ervoor gezorgd heeft dat het slachtoffer haar getuigenis afzwakt.

In mei 1927 wordt Julianus aanvankelijk beschuldigd van verkrachting van zijn stiefdochter. Het slachtoffer, Antonia, trekt echter haar klacht in. Ze verantwoordt haar beslissing als volgt: 'Alles wat ik gezegd heb aan den heer onderzoeksrechter en de politie zijn verzin-sels. Mijn stiefvader is nooit op mijne slaapkamer geweest en hij heeft met mij nooit iets onzedigs gedaan. Ik heb dit allemaal gezegd omdat ik naar mijne grootmoeder in Holland wou gaan.' (10) Ook hier is de

(8) Rijksarchief Beveren-Waas (verder RABe), ongeinventariseerd archief geseponneerde dossiers, 1927, dossier 4511.

(9) RABe, ongeinventariseerd archief geseponneerde dossiers, 1927, dossier 4908.

(10) RABe, ongeinventariseerd archief geseponneerde dossiers, 1927, dossier 4890.

kans groot dat ze haar klacht intrekt omwille van mogelijke bedreigingen van haar stiefvader.

In maart 1930 wordt Arthur ervan beschuldigd zijn wettige dochter te hebben verkracht. Andrea dient klacht in, maar trekt die later terug in. 'Al hetgeen ik verklaard heb ten laste van mijnen vader is onwaar. Ik heb gelogen.' (11) Haar moeder die gescheiden van haar man leeft, bevestigt haar verklaring: 'Elle m'a avoué qu'elle avait menti. Elle est menteuse et je tache de la corriger.' Ook in deze zaak deinst de moeder er niet voor terug kwaad te spreken van haar dochter, om zeker te zijn van het feit dat de klacht ongedaan is gemaakt.

Vier dossiers worden dus geseponeerd omdat de klacht ingetrokken wordt. Het gaat hier telkens om zaken waarin de betichte op familiaal vlak over macht ten aanzien van het slachtoffer beschikt. De kans is groot dat de klaagster haar klacht ongedaan maakt als gevolg van bedreigingen, die door de betichte zijn geuit. Uit deze dossiers kan men opmaken dat het indienen van een klacht tegen vader of stiefvader een delicate zaak is. De goede naam van het gezin wordt immers bedreigd. Ook de moeder van het slachtoffer zal er in deze gevallen niet voor terugdeinzen het op te nemen voor haar echtgenoot, omdat een mogelijke veroordeling van haar man nefaste financiële gevolgen inhoudt en ook haar status kan aantasten. Het intrekken van de klacht kan echter ook door andere elementen zijn ingegeven dan angst voor de betichte.

De eer op het spel

Een veertigjarige geneesheer, Firmin, wordt beschuldigd van aanranding van de eerbaarheid van Angèle, een scholierster van zestien jaar, en tevens van smaad en eerroof ten aanzien van de moeder van Angèle. De vader van Angèle dient dan ook klacht in aan de hand van een uitvoerige brief. Hij doet dit nadat hij de betichte reeds verscheidene malen gewaarschuwd heeft. Firmin geeft het echter niet op. De vader schrijft in zijn brief dat Firmin antwoordde dat hij niets te vrezen heeft aangezien: 'Je suis médecin, donc un homme d'honneur. Ma parole vaut pour deux.' Deze zinsneden van Firmin maken duidelijk waarom, bij het in kaart brengen van het profiel van verdachten van seksueel geweld, zo weinig personen uit de hogere stand afkomstig zijn. (12) Hun positie verhoogt enerzijds de geloofwaardigheid van hun verklaring. Anderzijds hebben de slachtoffers vaak de moed niet een 'meerdere' aan te klagen of ze worden daarin gehinderd door hun entourage of die van de dader.

De aanklager lijkt in zijn brief vastbesloten Firmin te vervolgen. Bovendien zijn er personen die de smaad en eerroof ten aanzien van de moeder van Angèle kunnen bevestigen. De vader van Angèle uit, ondanks zijn sterke positie in de zaak, de wens het dossier zonder

(11) RABe, ongeïnteriseerd archief geseponeerde dossiers, 1930, dossier 2601.

(12) Deze vaststelling is een constante bij onderzoek naar het profiel van betichten van seksuele delinquentie.

gevolg te laten. Hij verantwoordt deze beslissing in een brief: 'Mijnheer de onderzoeksrechter, Bij deze heb ik de eer de aanklacht gericht tegen Dr. D. B. in te trekken. Na ryp overdenken en uit eerbied en medelyden voor Mevrouw D. B. en de kinderen, meen ik, dat eene vervolging en eene veroordeeling niet alleen zou vallen op Dr. D. B., doch tevens ook op zijne familie die natuurlyk in deze zaak geen schuld draagt. Bovendien zult u best begrijpen dat eene veroordeeling van dezen aard ook zeer nadeelige gevolgen zou kunnen hebben voor de eer en goede faam myner kinderen en het bovendien voor hen zeer kiesch zou zyn in deze zaak als getuigen te moeten optreden. Voor beide familieën ware het dus gewenscht dat aan deze zaak geen ruchtbaarheid worde verleend.' (13)

Het intieme en delicate karakter van de aanklacht en het medeleven met de betichte en zijn familie zorgen ervoor dat de vader van het slachtoffer de klacht intrekt. De eer van zijn gezin wordt door een zaak als deze bedreigd en hij verkiest dan ook een stopzetting van het onderzoek. De stem van de slachtoffers wordt hier niet gehoord. Mogelijks heeft de dokter onderhandeld met de benadeelde partij, waardoor ze tot een infrajudiciële conflictoplossing zijn gekomen. Misschien heeft de dokter zijn goede faam weten te behouden door een financiële compensatie toe te kennen aan de aanklager.

In december 1927 wordt Leo, een ingenieur van 25 jaar, ervan beschuldigd Frans bedreigd te hebben, gepoogd te hebben Bertha te verkrachten en openbare zedenschennis begaan te hebben. (14) Deze drie personen bevonden zich in hetzelfde hotel. Frans verklaart dat Leo hem bedreigd heeft met een revolver en dat hij het meisje wou verkrachten. Frans trekt echter zijn klacht in. Hij verklaart dat hij de jonge Leo genade wil schenken om zijn reputatie te redden. Frans, die ook ingenieur is, neemt dus de bescherming van Leo op zich. In deze zaak kunnen we duidelijk gewag maken van een mannelijke solidariteit, waardoor de betichte een veroordeeling weet te ontlopen.

In oktober 1928 wordt opnieuw een dokter in de geneeskunde beticht van aanranding van de eerbaarheid op Marie. Marie, dertien jaar, dient aanvankelijk klacht in, maar trekt die een paar dagen later in. Ze verklaart het volgende: 'Ik verschijn met mijne moeder voor u om u te vragen de zaak van dokter V. zonder verder gevolg te laten. Ik heb er met mijn vader over gesproken en na mijne uiteenzetting van het gebeurde aan hem, is hij van gedacht geweest dat ik die feiten te erg opgenomen heb en dat er aan mij niets misdaan werd.' (15)

Deze zaak vertoont veel overeenkomsten met de zaak Firmin. Het gaat in beide gevallen om geneesheren die zorgvuldig moeten waken

(13) RABe, Rechtbank van eerste aanleg, Correctionele rechtbank Antwerpen, 1910, dossier 1467.

(14) RABe, ongeinventariseerd archief geseponeerde dossiers, 1928, dossier 400.

(15) RABe, ongeinventariseerd archief geseponeerde dossiers, 1928, dossier 893.

over hun reputatie, willen zij voldoende geld in de lade brengen. In beide gevallen is het ook de vader die besluit de klacht in te trekken. In de eerste zaak horen we enkel de vader, in het tweede geval horen we de mening van de vader door de woorden van het slachtoffer. In beide zaken wordt het seksuele geweld geminimaliseerd in functie van de eer en reputatie van de betichte. Het is, zoals reeds vermeld, niet onwaarschijnlijk dat beide welstellende dokters een financiële compensatie aan de families van het slachtoffer beloofd hebben.

In deze zaken wordt de klacht niet ingetrokken omdat men vreest voor mogelijke wraakacties van de betichte, maar wel omdat de eer belangrijker wordt geacht. Opvallend is dat dit gebeurt of alleszins gestimuleerd wordt door personen die niet zelf slachtoffer zijn van seksueel geweld. De entourage van het slachtoffer speelt hier vaak een cruciale rol.

3.2.2. *Krankzinnigheid*

Een aantal dossiers wordt op een dood spoor gezet, wanneer het resultaat van het medische en psychiatrische verslag van de deskundige in kwestie bekend wordt gemaakt. Als uit het onderzoek blijkt dat de verdachte op het ogenblik van de feiten gedwongen werd door een macht waaraan hij niet heeft kunnen weerstaan, is er geen reden tot vervolging. Dit impliceert echter niet dat de aangeklaagde volledige gratie ontvangt. In vele gevallen eindigen ze in een interneringsgesticht ter bescherming van de maatschappij. In mei 1926 wordt fabrieksarbeider Jan Felix ervan beschuldigd een aanranding van de eerbaarheid op Louiza te hebben gepleegd en zich tevens schuldig te hebben gemaakt aan openbare zedenschennis. Het onderzoek wordt echter stopgezet door de resultaten van het medische en psychiatrische verslag van dokter Meeus die besluit: 'V. Jean Félix est un dégénéré, débile mental et épileptique. Il n'est pas responsable des délits qui lui sont reprochés.' (16)

In oktober 1926 wordt Frans Jozef, herbergier en diamantslijper, ervan beschuldigd Louisa verkracht te hebben. (17) Het dossier wordt echter geseponneerd na de bekendmaking van het resultaat van het medische en psychiatrische verslag van dokter Nyssen, die tot dezelfde conclusie komt als Meeus in het vorig dossier.

In mei 1927 wordt een zekere Frans, werkmans, ervan beticht een aanranding van de eerbaarheid gepleegd te hebben op twee meisjes van negen en tien jaar. Het dossier wordt echter om dezelfde reden geseponneerd. Nyssen stelt immers: 'R. Frans est atteint de débilité intellectuelle et morale. [...] Il n'est pas capable de saisir convenablement la portée des actes qui lui sont reprochés.' (18)

(16) RABe, ongeinventariseerd archief geseponneerde dossiers, 1927, dossier 4926.

(17) RABe, ongeinventariseerd archief geseponneerde dossiers, 1927, dossier 4597.

(18) RABe, ongeinventariseerd archief geseponneerde dossiers, 1927, dossier 4913.

In augustus 1927 wordt Constant beschuldigd van aanranding van de eerbaarheid met geweld op Celina. Constant, magazijnier en 41 jaar, is de halfbroer van Celina. Celina, fabrieksarbeidster van 28 jaar, verklaart dat hij haar voortdurend mishandelt en poogt te gebruiken. Het onderzoek van Nyssen toont echter aan dat Celina krankzinnig is. De dokter concludeert: 'Céline S. est une dégénérée mentale, à déficit intellectuel et moral prononcé, hystérique, érotique et perverse. Elle est incapable de saisir les conséquences des accusations qu'elle émet à l'adresse de son frère. [...]' (19) De rollen worden in deze zaak omgekeerd. In plaats van de betichte onverantwoordelijk te verklaren wegens zijn (tijdelijke) krankzinnigheid, wordt er geen geloof gehecht aan de verklaringen van het slachtoffer omwille van de overtuiging dat ze niet goed bij haar verstand is.

In juli 1929 wordt Henricus, een spoorwegbediende, beticht verscheidene malen Virginie te hebben verkracht. De klacht wordt ingediend door de vader van het slachtoffer, die verklaart dat zijn dochter zwanger is van de betichte. Hij verklaart eveneens dat de betichte die feiten reeds vroeger heeft gepleegd, maar dat zijn straf toen werd kwijtgescholden omdat hij niet verantwoordelijk was. Hij besluit: 'Ongelukkig werd deze krankzinnige mensch in vrijheid gelaten. [...] In de hoop dat gij deze viezen kerel zoo haast mogelijk onschadelijk zult maken [...]' (20) De geschiedenis herhaalt zich echter want Meeus stelt vast dat de betichte krankzinnig was op het ogenblik van de feiten. Hij moet wel opgesloten worden 'dans l'intérêt de la société'.

Francesco wordt in januari 1927 beschuldigd van aanranding van de eerbaarheid op de zestienjarige Jozef en tevens van openbare zedenschennis. (21) De feiten hebben zich afgespeeld op een schip waar de betichte de functie van zeeofficier uitoefende en het slachtoffer een cadet was. De voltallige bemanning heeft de liefkozingen van Francesco opgemerkt. De kapitein betrapt Francesco en Jozef op een nacht samen in bed, allebei naakt en met een erectie. De gezagvoerder van het schip dient dan ook klacht in. Jozef verklaart: '[...] Plus tard il se met à commettre sur moi des actes d'homosexualité [...]. Je refusais, mais il me menaçait de faire sur moi un mauvais rapport au capitaine'. Het is duidelijk dat Francesco misbruik maakte van zijn hooggeplaatste positie om Jozef het zwijgen op te leggen. Francesco ontkent echter alle aantijgingen en beweert dat de kapitein hem niet kan luchten en daarom die klacht heeft ingediend. Het dossier wordt geseponeerd aangezien Meeus verklaart dat de betichte krankzinnig is. Omdat het nogal eigenaardig overkomt dat een zeeofficier (eerste stuurman) krankzinnig is, wil ik hier het dossier van Meeus nader toelichten. Francesco probeert tijdens het onderzoek duidelijk te

(19) RABe, ongeinventariseerd archief geseponeerde dossiers, 1928, dossier 462.

(20) RABe, ongeinventariseerd archief geseponeerde dossiers, 1929, dossier 1608.

(21) RABe, ongeinventariseerd archief geseponeerde dossiers, 1927, dossier 4770.

maken dat hij nogal in de war was op het schip. Hij verklaart het volgende: 'Ah monsieur le docteur, je ne sais pas, mais pendant tout le temps, j'étais comme perdu. Je ne puis pas m'expliquer ces affaires. [...] Je me sens troublé.' Meeus concludeert dan ook: '[...] Les actes honteux peuvent donc avoir été commis pendant une période de trouble émotif morbide. Mais même, n'en serait-il pas ainsi nous nous trouvons en tout cas devant un individu dont le cerveau fut originellement mal constitué. [...] M. Francesco est un dégénéré psychopathe. Il n'est pas responsable des actes qui lui sont reprochés.' Het is niet onmogelijk dat men, door de betichte krankzinnig te verklaren, hem in feite wou redden van een schandelijke gerechtelijke procedure inzake homoseksualiteit en van een eventuele veroordeling. Er zou dus sprake kunnen zijn van klasse-justitie. Een onderzoek van Jongman en Smale heeft aangetoond, dat de sociale klasse van de verdachte een invloed heeft op de beslissing om hem al dan niet buitenvervolgving te stellen. ⁽²²⁾ Men mag daaruit evenwel niet concluderen dat de sociale achtergrond het belangrijkste criterium is om een zaak al dan niet te seponeren. Jongman en Smale stellen voor om van prognosejustitie te spreken in plaats van klassenjustitie. Daarmee bedoelen ze dat het parket zich waarschijnlijk wel zal laten leiden door impliciete of geëxpliciteerde prognoses omtrent het later te verwachten gedrag van de verdachte. In die prognose zullen volgens hen secundaire klassenkenmerken, zoals houding, spraak, buurt en gezin, ongetwijfeld een rol spelen.

Ten slotte wil ik bij dit dossier even stil staan bij de omschrijving 'un individu dont le cerveau fut originellement mal constitué'. Dokter Meeus ontmaskert zichzelf met deze uitspraak als een aanhanger van de leer van Lombroso. Deze leer is voornamelijk bekend omwille van het *homo-criminalis*-concept. Een crimineel vertoont volgens deze stroming op verschillende vlakken kenmerken van wat men een 'criminele persoonlijkheid' noemt. De *homo criminalis* kan men omschrijven als het gedegenerende, gealcoholiseerde, geperverteerde en gedehumaniseerde mensenras. ⁽²³⁾ Ondanks het feit dat in het begin van de twintigste eeuw het degeneratiedenken in België over zijn hoogtepunt heen is, kunnen we toch nog een duidelijke invloed van 'L'Uomo delinquente' van Lombroso traceren. Als gevolg van de vele kritiek op de theorie van Lombroso, zullen de crimineel-antropologen niet alleen aandacht hebben voor de biologische, maar ook voor de sociale oorzaken van misdaad.

Om de invloed van de geschriften van Lombroso en zijn navolgers op de rechtsdokter te achterhalen, wil ik hier een verhandeling van Meeus bestuderen, die hij naar aanleiding van een voordracht heeft geschreven. ⁽²⁴⁾ Onder de veelbetekende titel 'Menschenkunde' heeft Meeus drie delen geschreven: 'De normale mensch', 'De krankzinnige

(22) R.W. Jongman en G.J.A. Smale, 'De invloed van leeftijd, recidive en sociale klasse op het seponeringsbeleid', in: *Nederlands Tijdschrift voor Criminologie* (1972) 33-35.

(23) D. Weber, *Homo criminalis. Belgische parlementsleden over misdaad en strafrecht. 1830-1940* (Brussel 1996) 178.

(24) Fr. Meeus, 'Menschenkunde. De geboren misdadiger (deel 3)', in: *Wetenschappelijke verhandelingen van de katholieke Vlaamse Hoogeschooluitbreiding* 8 (1906).

mensch' en *'De geboren misdadiger'*. Het is het derde deel dat ik bestudeerd heb, om op die manier te achterhalen hoe Meeus beïnvloed is door de ideeën van de 'eerste' criminoloog Lombroso. Dokter Meeus vat, in zijn tot de verbeelding sprekende taalgebruik, de theorie samen van *de geboren misdadiger*: 'De geboren misdadigers zijn lieden die van hun geboorte af, door een natuurlijke neiging tot de misdaad getrokken zijn. Een misdadige loopbaan is zijn natuurlijke levensroep. [...] De geboren misdadiger is geen meester over zijn daden. Er bestaat geen vrijheid en geen verantwoordelijkheid voor de geboren misdadiger.'⁽²⁵⁾

Meeus stelt dat de misdadigers over het algemeen uiterlijke afwijkingen vertonen en dat de geleerden het daarover eens zijn.⁽²⁶⁾ Hij erkent dat men deze afwijkingen ook bij de gewone mensen terugvindt, maar 'het minst bij gewoon menschen, meer bij misdadigers en het meest nog bij krankzinnigen'. De oorzaak van deze afwijkingen is volgens Meeus te wijten aan ontarding. Ontarding is een gevolg van ziekte of slechte levensomstandigheden zoals armoede en alcoholmisbruik. Zowel verstandsdefecten als een afwijkende lichaamsbouw zijn hiervan het resultaat, aldus Meeus.⁽²⁷⁾ Meeus gelooft dus in de geboren misdadiger, maar definieert deze op een andere manier dan Lombroso. Hij hecht minder belang aan de erfelijkheidstheorie, maar richt alle aandacht op het zogenaamde ontardingsfenomeen. Meeus stelt dat 'ontaarde mensen' minder weerstand aan criminaliteit kunnen bieden dan anderen. Als gevolg daarvan zijn er meer ontarden onder de gevangenen dan onder de normale populatie. Ontarding uit zich zowel in lichamelijke als in geestelijke abnormaliteiten. Zowel de omgeving, de opleiding, als de eigen krachtsinspanningen, kunnen er volgens Meeus voor zorgen dat de stap naar de criminaliteit niet gezet wordt.

Het strafrechtelijk discours dat ik zonet besproken heb, is bepalend geweest voor het strafklimaat van de eerste helft van de twintigste eeuw. Achter het denken van dokters zoals Meeus, gaat de vrees voor de degeneratie van de menselijke soort schuil. Het is dezelfde vrees die ervoor zorgt, dat de wetgever opteert voor strengere straffen voor de dader van seksueel geweld gepleegd op kinderen, jonger dan zestien jaar.⁽²⁸⁾ Kinderen moeten immers beter beschermd worden tegen allerlei misbruiken, om te vermijden dat zij een criminele carrière tegemoet gaan.

3.2.3. *Onvoldoende bewijzen*

Op een totaal van 21 dossiers worden vijf beschuldigen buiten vervolging gesteld omdat de rechtbank besluit dat er 'geene genoegzame bewijzen bestaan tegen de aangeklaagde'.

(25) *Ibidem*, 14-15.

(26) Vandaar dat Meeus bijvoorbeeld de slechte bouw van de herenen van Francesco (1927, dossier 4770) als een motief voor ontoerekeningsvatbaarheid beschouwt.

(27) *Ibidem*, 45-46.

(28) Dit gevoel wordt duidelijk vertolkt in de wet van 15 mei 1912.

(29) RABe, ongeïntariseerd archief geseponeerde dossiers, 1915, dossier 1976.

In 1914 wordt August beschuldigd van verkrachting. ⁽²⁹⁾ De klacht wordt ingediend door de vader van het slachtoffer. Hij heeft ze samen in bed betrappt en verklaart dat zijn dochter niet goed bij haar verstand is. Dochter Emma verklaart dat August sedert acht jaar haar vriend is en dat ze gevrijd hebben met haar toestemming. August ontkent nochtans dat ze samen in bed hebben gelegen. Aangezien het 'slachtoffer' beweert dat ze een relatie heeft met de 'betichte' is het niet voor de hand liggend dat het proces wordt voortgezet. Wellicht is haar verklaring, ondanks het feit dat ze volgens haar vader krankzinnig is, doorslaggevend geweest voor de buitenvervolginstelling van August.

Petrus wordt ervan beticht een aanslag op de eerbaarheid van zijn tienjarige dochter te hebben gepleegd. ⁽³⁰⁾ Belangrijk in deze zaak is dat de feiten via verklikking bekend zijn geraakt. De politie verneemt immers van een persoon, die anoniem wenst te blijven, dat Petrus onzedelijke betrekkingen heeft met zijn dochtertje. Bij de verhooring van het meisje ontkent zij dat haar vader ooit iets slechts met haar heeft gedaan. Ze verklaart wel dat ze bang is van hem en dat ze regelmatig bij hem moet slapen. Het geneeskundig onderzoek toont echter aan dat Jeanne geen sporen van gewelddaden draagt en niet ontmaagd is. Aangezien er geen genoegzame bewijzen zijn, wordt de zaak geseponeerd. Uit dit dossier meen ik te kunnen achterhalen dat een dergelijk jong meisje niet echt beseft of ze al dan niet slachtoffer is van seksueel geweld. Vooraleer men naar de justitie stapt, moet men weten dat men slachtoffer is. Bovendien is het voor jonge kinderen wellicht moeilijk om een volwassene te beschuldigen en zeker wanneer die volwassene de eigen vader is.

In september 1927 wordt Jan beticht van verkrachting van een schoolster van dertien jaar, met name Anna Maria. ⁽³¹⁾ Het is de vader van het slachtoffer die klacht indient. In november van hetzelfde jaar wordt echter besloten de zaak zonder gevolg te laten, aangezien er onvoldoende bewijzen zijn die de schuld van Jan kunnen bevestigen. Jan heeft steeds alles ontkend. Over Anna Maria doen geruchten de ronde dat ze vaak verliefd is en kennis had met verschillende jongens. Jan geniet daarentegen een zeer goede faam en is nog nooit veroordeeld geweest. Ondanks het feit dat nergens duidelijk vermeld wordt waarom het dossier geseponeerd wordt, kunnen we wel vermoeden dat deze elementen een invloed hebben gehad op de beslissing van de rechtbank. Wanneer er sprake is van een patstelling, waarbij beide partijen geen bewijzen op tafel kunnen leggen, baseert de rechtbank zich vaak op de sociale achtergrond en de zedelijkheid van de betrokkenen.

In oktober 1927 wordt Frans beschuldigd van poging tot aanranding van de eerbaarheid van Marie en aanhitsing van minderjarigen tot

(30) RABe, ongeinventariseerd archief geseponeerde dossiers, 1927, dossier 150.

(31) RABe, ongeinventariseerd archief geseponeerde dossiers, 1927, dossier 195.

(32) RABe, ongeinventariseerd archief geseponeerde dossiers, 1928, dossier 521.

ontucht. ⁽³²⁾ Zijn bijzit wordt ervan beschuldigd Marie vrijwillige slagen en verwondingen te hebben toegebracht. De twee beklagden houden samen een herberg. Het is Marie zelf die klacht indient. De zaak wordt echter geseponeerd omdat er onvoldoende bewijzen zijn. De betichten ontkennen alles en Marie moet bekennen dat ze zich, weliswaar op aandringen van Frans, voor geld aan de ontucht heeft overgeleverd. Dit gebeurde in de herberg waar Marie werkt. De herberg wordt dan ook gesloten 'als zijnde een huis van geheime on-tucht.' Frans en zijn bijzit worden echter niet verder vervolgd. Ook hier is de onzedelijke reputatie van Marie waarschijnlijk de doorslaggevende factor, waardoor de aangeklaagden buiten schot blijven.

In maart 1928 worden twee mannen, een Roemeen en een Tunesiër, beticht van verkrachting van Adèle. Adèle is een dienstmeid van 23 jaar die klacht heeft ingediend. Ze kan echter op weinig begrip rekenen van de justitie. Haar reputatie is zeer slecht. 'Volgens de verklaring van de agenten gelast met het toezicht over de ontucht, zou de klaagster zich overleveren aan de ontucht en zich bezig houden met Arabieren en andere vreemdelingen. [...]' ⁽³³⁾ Het medisch rapport 'bevestigt' de reputatie van Adèle. De dokter stelt immers: 'Elle est largement déflorée.' Hieruit kunnen we afleiden dat meisjes, die zich soms prostitueerden of alleszins die reputatie hadden, op weinig steun konden rekenen van politieagenten en rechtsdokters wanneer ze slachtoffer werden van seksueel geweld. Ook Liesbet Stevens merkt in dit verband het volgende op: 'Een vrouw die haar eerbaarheid buiten het huwelijk - al dan niet tegen betaling - "prijsgaf", werd beschouwd als een "immorele" vrouw in algemene zin, wat concreet impliceerde dat zij - zeker in verband met seksuele agressie - maar beter met de nodige argwaan benaderd kon worden.' ⁽³⁴⁾

In deze zes dossiers, die geseponeerd worden wegens onvoldoende bewijzen, komt de vrijheid van het openbaar ministerie om al dan niet te vervolgen duidelijk aan de oppervlakte. Waterdichte elementen, die bewijzen dat er geen seksuele gewelddaden hebben plaatsgevonden, zijn niet aanwezig in deze zaken. In de helft van de dossiers blijkt de reputatie van het slachtoffer de doorslaggevende factor te zijn voor de buitenvervolginstelling van de betichte. Heeft het slachtoffer de naam een 'mannenloopster' te zijn, dan kan zij op weinig begrip rekenen van de justitie wanneer zij klacht indient inzake seksuele delinquentie. Het medische verslag van één van de slachtoffers doet vermoeden dat de gerechtelijke geneesheer niet altijd even objectief zijn conclusies neerpent. Ook exacte wetenschappers laten zich dus soms leiden door de reputatie van het slachtoffer bij het formuleren van de bevindingen.

(33) RABe, ongeïventariseerd archief geseponeerde dossiers, 1928, dossier 451.

(34) Stevens, *Strafrecht en seksualiteit*, 142.

3.2.4 Onvindbare dader

In april 1928 wordt er melding gemaakt van een aanranding op Louisa. ⁽³⁵⁾ Het is reeds een paar maanden geleden dat ze aangerand werd door enkele jongens op straat. Het is echter pas op het moment dat ze ontdekt dat ze zwanger is, dat ze klacht indient. Dit impliceert dat de stap naar de juridische autoriteiten niet altijd automatisch volgt op seksuele gewelddaden. Aangezien de autoriteiten de dader(s) niet kunnen opsporen, wordt het dossier geseponneerd.

3.2.5 Het huwelijk

Het dossier uit september 1927 betreft een negentienjarige jongeman, die beschuldigd wordt van aanranding van de eerbaarheid. ⁽³⁶⁾ De zaak wordt gestart naar aanleiding van een publiek gerucht dat ter ore van de politie komt. Het doet immers de ronde dat het vijftienjarige meisje Anna Maria bevrucht is. Omwille van haar jonge leeftijd wordt een onderzoek ingesteld. Het blijkt echter al vlug dat de 'dader' gehuwd is met het meisje. De beklagde legt zijn huwelijksboekje voor aan de rechtbank en daarmee is de kous af. Volgens de wet van 15 mei 1912 kan er nooit sprake zijn van verkrachting binnen het huwelijk. Aanranding van de eerbaarheid is enkel in een beperkt aantal gevallen strafbaar binnen het huwelijk, met name wanneer het 'tegennatuurlijk gedrag' betreft. Een man die op zijn echtgenote, zelfs met geweld en zonder haar toestemming, een met het natuurlijke doel van het huwelijk verenigbare daad stelt, randt haar eerbaarheid dus niet aan. ⁽³⁷⁾

Deze zaak impliceert dat de gemeenschap niet echt op de hoogte was van het reilen en zeilen van deze twee jonge mensen. Men kan er ook uit afleiden dat het sociaal niet aanvaard was dat iemand van vijftien jaar reeds zwanger was. In het kader van een huwelijk verloren de feiten wel hun strafbare, maar wellicht niet hun immorele karakter.

3.2.6 Verzending naar het assisenhof

In juli 1926 wordt een eenendertigjarige fabrieksarbeider ervan beschuldigd een meisje driemaal verkracht te hebben, minstens haar eerbaarheid te hebben aangerand en tevens een ander meisje aangerand te hebben. ⁽³⁸⁾ Het eerste meisje is minder dan veertien jaar oud en het tweede meisje is minder dan zestien jaar. Omwille van deze zware betichting wordt de zaak doorverwezen naar het assisenhof. Er is dus geen sprake van een seponering van de zaak, maar wel van een doorverwijzing naar een hogere rechtbank.

4. Besluit

In deze bijdrage heb ik getracht het belang van de geseponneerde dossiers bij seksuele delinquentie aan te tonen. Niet alle seksuele geweld-

(35) RABe, ongeinventariseerd archief geseponneerde dossiers, 1927, dossier 78.

(36) RABe, ongeinventariseerd archief geseponneerde dossiers, 1927, dossier 117.

(37) Stevens, *Strafrecht en seksualiteit*, 28-29.

(38) RABe, ongeinventariseerd archief geseponneerde dossiers, 1927, dossier 179.

daden resulteren in een vonnis en geseponeerde dossiers laten toe op deze zaken een blik te werpen. De motieven die aan de basis liggen voor het seponeren, leren ons meer over de omgang met seksueel geweld en de perceptie ervan in de bestudeerde periode. De seksuele mentaliteiten, het dominante strafrechterlijke discours en de wetgeving laten hun sporen na in de seponeringspolitiek van het openbaar ministerie.

Seponering kan enerzijds aangevraagd zijn door het slachtoffer, al dan niet onder druk van de familiale entourage. Dit is het geval wanneer men beslist de klacht in te trekken als gevolg van de machtspositie van de dader of wanneer de reputatie van de betrokkenen belangrijker wordt geacht dan het onrecht dat is geschied. In deze gevallen wordt het seksuele geweld geminimaliseerd in functie van 'hogere belangen'. Onderlinge conflictoplossing en mannelijke solidariteit spelen hierbij vaak een cruciale rol.

Anderzijds kan ook de justitie aan de basis liggen van de seponering. Dit is duidelijk het geval wanneer het openbaar ministerie besluit dat er onvoldoende bewijzen zijn. Het onberispelijke verleden van de betichte en het zogenaamd libertijns gedrag van het slachtoffer blijken hierbij van doorslaggevend belang te zijn. Dit impliceert dat niet zozeer de daad, als wel de betrokkenen in kwestie beoordeeld worden. Het gerecht kan eveneens de conclusie formuleren dat de dader, op het moment van de feiten, gedwongen werd door een macht, waaraan hij niet heeft kunnen weerstaan. De onderzoeken die hiervoor gevoerd worden, zijn overduidelijk beïnvloed door het toenmalig strafrechtelijk discours. De vrees voor de degeneratie schemert door in de bewoordingen van de dokters. Veel aandacht gaat uit naar uiterlijke tekenen van de gedegeneerde mens, die als een groot gevaar voor de samenleving wordt beschouwd. Het gloriejperk van het degeneratiedenken is weliswaar ten einde, maar de ideeën blijven nog lang nazinderen. Dit kunnen we opmaken uit het feit dat dokter Meeus een verhandeling schrijft en een voordracht geeft over de theorie van Lombroso. Ook in de onderzoeken zelf maken beide dokters gebruik van een eigenzinnige methode om de krankzinnigheid van de betichte na te gaan. De bouw van de hersenen en de positie van de oorlelletjes bepalen mee of de betichte al dan niet verantwoordelijk is voor de feiten die hem ten laste worden gelegd. Naast deze uiterlijke kenmerken, hebben de dokters ook aandacht voor de sociale en familiale omgeving van de betichte. De verdachte die niet verantwoordelijk is voor zijn daden, krijgt een behandeling in plaats van een straf en moet in naam van de veiligheid opgesloten worden in een psychiatrisch ziekenhuis. Dit impliceert dat men, bij het vellen van een oordeel, rekening gaat houden met de psyche van de aangeklaagde. Iemand krankzinnig verklaren, kan eventueel wel als red-

middel dienen voor een hooggeplaatst figuur die beschuldigd wordt van seksueel geweld.

Ten slotte kan ook de wetgeving, en dus de perceptie van seksueel geweld door de wetgever, bepalend zijn voor het al dan niet seponeren van zaken betreffende seksueel geweld. Aangezien voortplanting volgens de tijdgeest het doel was van het huwelijk, kon er volgens de wetgeving geen sprake zijn van verkrachting tussen echtgenoten.

De maatschappelijke achtergrond, die bepalend is voor de omgang met seksueel geweld, is onderhevig aan evolutie. Het is dan ook interessant het bestraffen van seksueel geweld vanuit een historisch perspectief te analyseren. De huidige situatie is op vele vlakken gewijzigd. Met de wet van 4 juli 1989 wordt de term “verkrachting” ruim gedefinieerd, waardoor ook verkrachting binnen het huwelijk strafbaar wordt: ‘Verkrachting is elke daad van seksuele penetratie van welke aard en met welk middel ook, gepleegd op een persoon die daar niet in toestemt.’⁽³⁹⁾ Het degeneratiedenken heeft in de rechtspraak intussen veel van zijn aanzien verloren. De vraag of seksuele delinquenten behandeld of gestraft moeten worden, blijft wel een heikel twistpunt. De tolerantie ten aanzien van seksueel geweld is de afgelopen decennia verminderd. Getuigen daarvan zijn de strengere strafwetgeving en de maatschappelijke hysterie in de nasleep van een aantal seksuele schandalen. Dit impliceert echter niet dat het onbegrip, waar sommige slachtoffers van seksueel geweld op stuiten, en de schaamtegevoelens die de slachtoffers overvallen, tot het verleden behoren.

* Dit artikel is gebaseerd op mijn licentieverhandeling: *Seksueel geweld in het gerechtelijk arrondissement Antwerpen, 1890-1930. Een bijdrage tot de geschiedenis van de seksuele mentaliteit en de machtsverhouding tussen man en vrouw in wetgeving, rechtspraak en dagelijks leven* (Gent, UGent 2004). Mijn dank gaat hierbij uit naar mijn promotor prof. dr. Gita Deneckere die me steeds belangrijke richtlijnen en aanwijzingen gaf.

(39) Stevens, *Strafrecht en seksualiteit*, 443.